De voorschool in Zeeuws-Vlaanderen: een goede start voor ieder kind

Tussenrapportage

Lectoraat Samen Leren en Ontwikkelen

HZ University of Applied Sciences

2 juni 2026

De voorschool in Zeeuws-Vlaanderen: een goede start voor ieder kind

Tussenrapportage

Graag citeren als:

Kooiker-den Boer, H. S., Polderdijk, S., & Melker, J. (2026). *De voorschool in Zeeuws-Vlaanderen: een goede start voor ieder kind. Tussenrapportage.* Lectoraat Samen Leren en Ontwikkelen: HZ University of Applied Sciences, Vlissingen.

Projectteam

Hilde Kooiker-den Boer
Simone Polderdijk
Jessica Melker

Lectoraat Samen Leren en Ontwikkelen

HZ University of Applied Sciences

Vlissingen, 2 juni 2026

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting 3

1.Achtergrond en doel van het onderzoek..... 4

1.1 Contextbeschrijving kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen..... 4
1.2 Onderzoeksvragen..... 5
1.3 Onderzoeksopzet..... 5

2.Respondenten..... 6

2.1 Achtergrondinformatie gezinnen 6

3.De ervaringen van ouders 7

3.1 Gebruik van kinderopvang in het algemeen 7
3.1.1 Vormen van opvang en kinderopvangtoeslag..... 7
3.1.2 Wat vinden ouders belangrijk bij het kiezen van formele opvang? 7
3.2 Gratis voorschool..... 9
3.2.1 Gebruik en bekendheid per gemeente 9
3.2.2 Voor- en nadelen van gratis voorschool voor kind en gezin 11
3.2.3 Wat als gratis voorschool zou stoppen? 12
3.3 Conclusies..... 13
3.3.1 Aandachtspunten voor het vervolg van gratis voorschool..... 13
3.3.2 Aanbevelingen en vervolgonderzoek..... 14

Bijlage A Factsheet tussenrapportage 15

Bijlage B Volledige vragenlijst 16

Bijlage C Factsheet pedagogisch medewerkers..... 25

Managementsamenvatting

Dit onderzoek heeft het doel om inzicht te krijgen in de ervaringen en overwegingen van ouders ten aanzien van formele kinderopvang, mede in het licht van de toegankelijkheid, maatschappelijke betekenis en aankomende beleidswijzigingen in de financiering. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar het gebruik en de waardering van het gratis voorschoolse aanbod binnen de betreffende gemeentes.
Begin 2026 is een vragenlijst uitgezet onder het huidige klantenbestand van kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen. In totaal vulden 801 ouders van kinderen tussen de twee en vier jaar in de gemeentes Hulst, Sluis en Terneuzen de vragenlijst over gratis voorschool volledig in (circa 70%). Daarmee is sprake van een omvangrijke en waardevolle respons. Uit de resultaten komen duidelijke kernbevindingen naar voren:

1. **Pedagogische kwaliteit en veiligheid belangrijk bij opvangkeuze**
   De meeste ouders maken gebruik van een kinderdagverblijf (62%) of een peutergroep (53%) voor gemiddeld 3 tot 4 dagdelen in de week. Vrijwel alle ouders vinden het belangrijk dat hun kind zich veilig voelt, zich ontwikkelt, leert omgaan met andere kinderen en dat de organisatie betrouwbaar is. Ook goed opgeleide pedagogisch medewerkers wordt belangrijk gevonden. Prijs en nabijheid spelen ook een belangrijke rol, maar lijken iets minder belangrijk dan kwaliteit.
2. **Gratis voorschool wordt breed gebruikt en sterk gewaardeerd**
   In alle drie de gemeentes wordt er goed gebruik gemaakt het gratis aanbod: 74% van de ouders in Zeeuws-Vlaanderen maakt gebruik van gratis voorschool. 20% van de ouders neemt meer uren af sinds de gratis voorschool. Als ouders geen gebruik maken van de gratis voorschool, speelt de leeftijdgrens van 2,5 vaak een rol, of mist er informatie over de voorschool. De meeste ouders (73%) zijn op de hoogte van het gratis aanbod in hun gemeente via de kinderopvang.
3. **Opbrengsten kindontwikkeling**
   Ouders merken dat hun kinderen met veel plezier naar de voorschool gaan. Meer dan 70% van de ouders merkt concrete leer- en ontwikkelwinst bij hun kind op het gebied van taal, motoriek, sociale vaardigheden en zelfstandigheid bij hun peuter. Ouders merken dat de voorschool structuur biedt voor peuters en hiermee ook bijdraagt aan een goede voorbereiding op de basisschool.
4. **Opbrengsten arbeidsparticipatie**
   Ouders voelen minder financiële druk door verlaging van de kinderopvangkosten en circa 20% is meer gaan werken of studeren sinds gebruik van gratis voorschool. Naast de mogelijkheid om meer uren te gaan werken, biedt gratis voorschool ook meer werkvrijheid voor het indelen van werkdiensten. Door een verlaging van de financiële lasten ervaart men dat werken weer beloond wordt.
5. **Verschillen per gemeente in gratis voorschools aanbod en gebruik**
   De startleeftijd van gratis voorschool voor peuters en het aantal gratis dagdelen lijken van belang om de verschillen tussen gemeentes te duiden. In Terneuzen wordt minder gebruikgemaakt van de gratis voorschool (66,5%), in Sluis het meest (88%). In Hulst zijn opvallend meer ouders gaan werken of studeren in vergelijking met Sluis en Terneuzen (27,4%).

Dit rapport sluit af met drie aanbevelingen gericht op het voortzetten en optimaliseren van het gratis aanbod:

- Verdiepende gesprekken voeren met ouders en pedagogisch medewerkers van verschillende gemeentes om onderliggende mechanismen in kaart te brengen die verschillen in uitkomsten per gemeente kunnen verklaren.
- Gerichte communicatie voor gezinnen binnen én buiten het klantenbestand en hierbij samenwerken met andere maatschappelijke organisaties, zoals consultatiebureaus, basisscholen en maatschappelijk werk.
- Het bewaken en borgen van de kwaliteit van het voorschoolse aanbod door het in kaart brengen van knelpunten en kansen samen met pedagogisch medewerkers en hen gezamenlijke professionaliseringsmogelijkheden aanbieden.

Een overzicht van de resultaten is in een factsheet weergegeven in Bijlage A of Klik hier voor de resultaten in een oogopslag

1. Achtergrond en doel van het onderzoek

Formele kinderopvang speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van jonge kinderen. In een gestructureerde en stimulerende omgeving krijgen zij de kans om hun sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden te versterken. Juist in de eerste levensjaren wordt een fundament gelegd dat van invloed is op latere schoolprestaties en de verdere persoonlijke ontwikkeling. Toegang tot kwalitatief goede kinderopvang kan daarmee bijdragen aan gelijke ontwikkelingskansen vanaf jonge leeftijd.

Vanuit maatschappelijk perspectief heeft formele kinderopvang ook een bredere betekenis. Het ondersteunt ouders bij het combineren van arbeid en zorg, stimuleert arbeidsparticipatie en bevordert economische zelfstandigheid. Daarnaast draagt het bij aan sociale samenhang en daarmee aan brede welvaart. Tegelijkertijd is deelname aan formele kinderopvang niet voor alle gezinnen vanzelfsprekend of even toegankelijk, waardoor verschillen in kansen kunnen ontstaan of worden versterkt.

Vanuit het lectoraat Samen leren en ontwikkelen van HZ University of Applied Sciences beschrijven we in deze rapportage de tussentijdse resultaten van het project. We richten ons op de keuzes en ervaringen van ouders met betrekking tot formele kinderopvang in Zeeuws-Vlaanderen, de effecten daarvan op gezinnen en kinderen en de bredere maatschappelijke implicaties. Specifieke aandacht gaat uit naar het huidige aanbod van gratis voorschool in de drie Zeeuws-Vlaamse gemeentes.

1.1 Contextbeschrijving Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen

In grensregio's zoals Zeeuws-Vlaanderen speelt een specifieke dynamiek. Een deel van de kinderen maakt al op jonge leeftijd gebruik van kinderopvang in België, wat regelmatig resulteert in een doorstroom naar het Belgische onderwijssysteem. Dit kan leiden tot een verschuiving in deelname en voorzieningen binnen de Nederlandse context. Dit is voor het behoud en voortbestaan van basisscholen in kleine kernen van Zeeuws-Vlaanderen een belangrijk punt.

De gemeentes Hulst, Sluis en Terneuzen hebben, samen met kinderopvangorganisaties, het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en met ondersteuning vanuit de Regio Deal *Zeeuwen zelf aan zet*, sinds 2011 geïnvesteerd in de voorlopers van de voorschool. Dit begon met startgroepen langs de grens. In de periode 2022–2024 is op drie locaties een pilot met gratis opvang uitgevoerd. Bij deze pilot is onderzoek uitgevoerd door HZ Lectoraat Healthy Region: klik hier voor meer informatie over de overzichtsstudie en het artikel van Omroep Zeeland.

Vanaf 2025 wordt de voorschool voor alle peuters in Zeeuws-Vlaanderen aangeboden, volledig gefinancierd door de gemeentes en daarmee gratis voor ouders: Een aanbod voor peuters gericht op voorschoolse educatie en brede ontwikkeling, waaronder taal, motoriek en sociaal-emotionele vaardigheden. Er zijn verschillen tussen de gemeentes in het aantal uur, de leeftijdsgrens en de periode van het gratis aanbod. Voor peuters met een VE-indicatie geldt in alle gemeentes nog steeds een 16 uur-toegang tot de peuteropvang.

Gemeente Sluis: vanaf januari 2025 t/m 31 december 2026, alle peuters van 2-4 jaar, 12 uur gratis.
Gemeente Terneuzen: vanaf 18 augustus 2025 t/m 31 december 2026, alle peuters van 2,5-4 jaar, 4 uur gratis.
Gemeente Hulst: vanaf 18 augustus 2025 t/m 31 december 2026, alle peuters van 2,5-4 jaar, 8 uur gratis.

1.2 Onderzoeksvragen

Dit project heeft het doel om inzicht te krijgen in de ervaringen en overwegingen van ouders ten aanzien van formele kinderopvang, mede in het licht van de toegankelijkheid, maatschappelijke betekenis en aankomende beleidswijzigingen in de financiering. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar het gebruik en de waardering van het gratis voorschoolse aanbod binnen de betreffende gemeentes. De volgende onderzoeksvragen staan centraal:

- Welke factoren bepalen de keuze van ouders om wel of geen gebruik te maken van formele kinderopvang?
- Welke factoren bepalen de keuze van ouders om wel of geen gebruik te maken van gratis voorschool in hun gemeente?
- Welke impact heeft gratis voorschool op het *aantal* dagdelen dat ouders afnemen?
- Welke impact heeft gratis voorschool op de arbeidsparticipatie van ouders?
- En welke voor- en nadelen van gratis voorschool ervaren ouders op kind- en gezinsniveau?

1.3 Onderzoeksopzet

Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen heeft een digitale vragenlijst verspreid onder het huidige klantenbestand van ouders met peuters tussen de 2 en 4 jaar. De vragenlijst is gedeeld via ouderportaal en sociale media in de periode januari 2026 en februari 2026 in verschillende talen[1]. Een voorbeeld van een oproep via sociale media van Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen om de vragenlijst in te vullen is hieronder weergegeven.

De vragenlijst bestond uit 35 vragen en kostte gemiddeld tien minuten om in te vullen. Er waren acht open vragen, zoals: “Welke voordelen van gratis voorschool ziet u voor uw kind?” De overige vragen waren meerkeuze waarbij een aantal ruimte boden om het antwoord toe te lichten. De volledige vragenlijst is terug te vinden in Bijlage B.

10 1

kinderopvangzvl ‼️ **Bericht aan ouders!**

Beste ouders, verzorgers.
In Zeeuws-Vlaanderen kunnen peuters gratis naar de voorschool. We horen graag hoe u dit ervaart: sluit het aanbod aan op wat u en uw kind nodig hebben? Wat gaat goed en wat kan beter?Het invullen duurt maar een paar minuten. Hartelijk dank voor uw tijd en betrokkenheid!

Als dank bieden wij u graag een klein cadeautje voor uw peuter aan 🎁. Indien u hiervan gebruik wilt maken, kunt u aan het einde van de vragenlijst hiervoor uw gegevens invullen.

Deelnemen kan via deze link:
https://q.crowdtech.com/PptpkliZnkeWEuQlMiO_xw (link op onze facebookpagina)

Alvast bedankt!💙

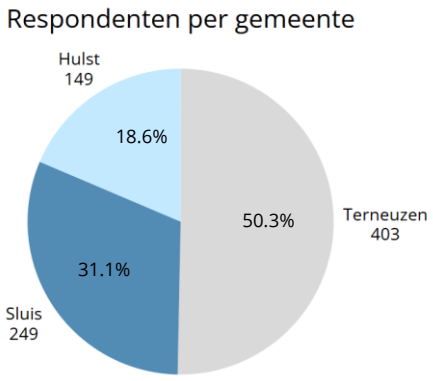
#KOZV #kinderopvang #kinderopvangzvl
16 januari

[1] De vragenlijst is verspreid in het Engels, Roemeens, Pools en Arabisch.

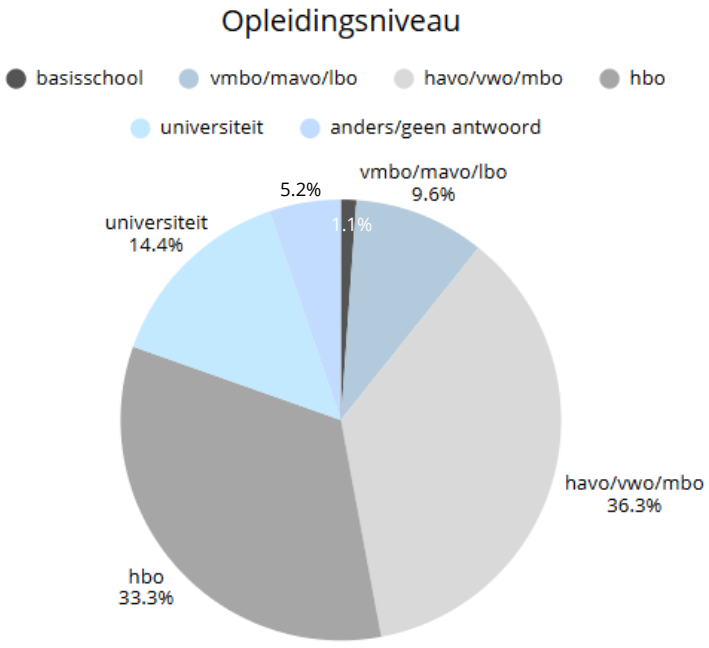
2. Respondenten

2.1 Achtergrondinformatie gezinnen

Het onderzoek is uitgezet bij circa 1800 ouders met peuters tussen de 2 en 4 jaar en betreft in totaal 1020 peuters. De vragenlijst is ingevuld door 70% van alle gezinnen van het huidige klantenbestand van kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen en betreft in totaal 801 ouders. De helft van deze ouders (403) wonen in de gemeente Terneuzen, 249 ouders wonen in de gemeente Sluis (31%) en 149 mensen wonen in de gemeente Hulst (19%).

Van de 801 ouders rapporteren 134 niet in Nederland te zijn geboren (17%). Hiervan heeft de helft een niet-westerse migratieachtergrond (zeventien verschillende landen, bijvoorbeeld Syrië) en de helft een westerse migratieachtergrond (dertien verschillende landen, bijvoorbeeld België). De vragenlijst in een andere taal is tien keer ingevuld in het Engels, drie keer in het Arabisch, twee keer in het Pools en een keer in het Roemeens. In het cirkeldiagram is het opleidingsniveau van ouders weergegeven.

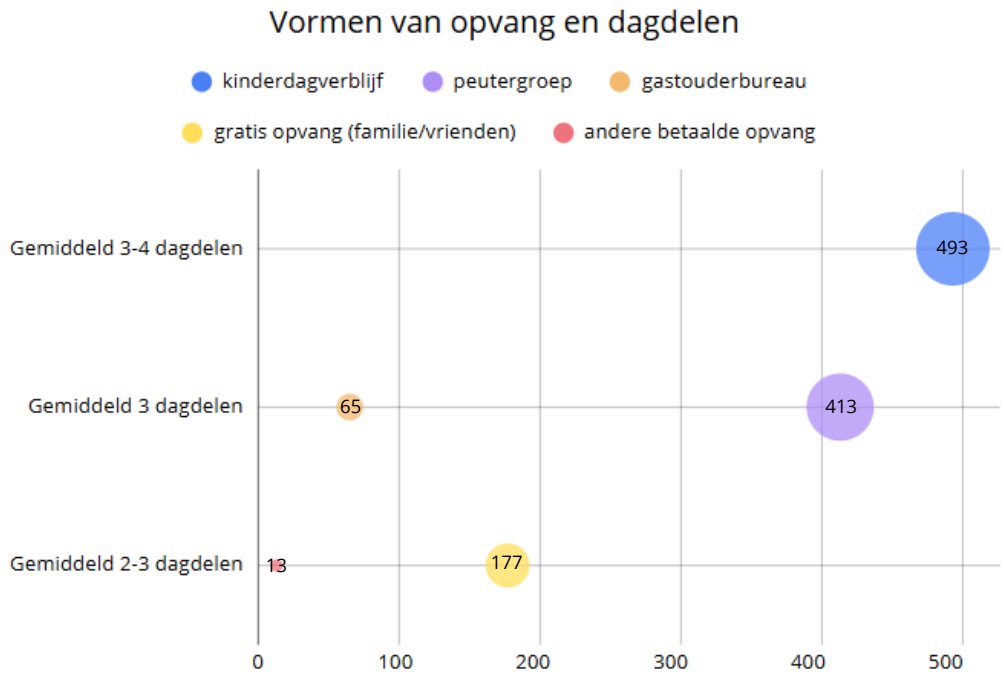
In de meeste gezinnen wonen de kinderen met beide ouders samen (91%), andere gezinsvormen zoals co-ouderschap of pleeggezinnen kwamen veel minder vaak voor. Ongeveer de helft van de gezinnen bestaat uit twee kinderen (52%), ongeveer een kwart uit één kind (26%), 16% heeft drie kinderen en een klein deel van de respondenten heeft gezinnen met vier of meer kinderen (6%).

3. De ervaringen van ouders

3.1 Gebruik van kinderopvang in het algemeen

3.1.1 Vormen van opvang en kinderopvangtoeslag

De meeste ouders maken gebruik van een kinderdagverblijf (62%) of een peutergroep (53%). Ook wordt er door veel mensen gebruikgemaakt van gratis opvang, bijvoorbeeld door familie of vrienden (23%). Een kleiner deel van de respondenten maakt gebruik van een gastouderbureau (9%) of een andere vorm van betaalde opvang (2%). In de figuur wordt weergegeven hoeveel dagdelen in de week er gemiddeld gebruik wordt gemaakt van deze opvang: hoe groter de bol, des te meer mensen gebruikmaken van deze vorm van opvang.

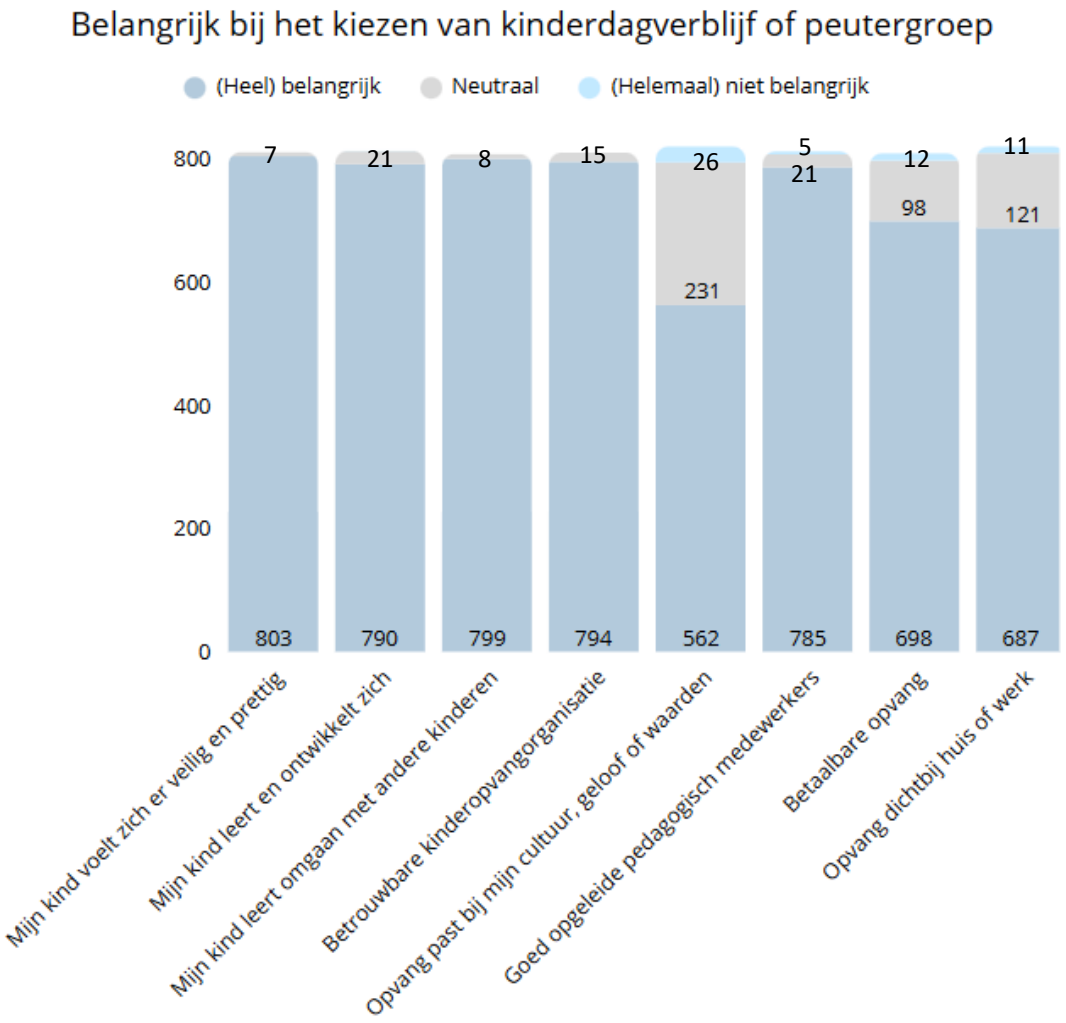
Voor deze verschillende vormen van kinderopvang maakt de meerderheid (87%) gebruik van kinderopvangtoeslag. 107 ouders die *geen* gebruik maken van kinderopvangtoeslag (13%), geven aan dat zij hier geen recht op hebben, dat ze het niet nodig hebben vanwege de gratis voorschool, of ze hebben vragen over het toeslagensysteem.

Over het algemeen hebben de meeste mensen veel of enig vertrouwen in het toeslagensysteem (41%) of staan er neutraal tegenover (41%). Daarnaast rapporteert een kleiner deel weinig of geen vertrouwen te hebben in het toeslagensysteem (12%), of hier geen mening over te hebben (5%).

3.1.2 Wat vinden ouders belangrijk bij het kiezen van formele opvang?

Ouders hebben acht stellingen[2] beantwoord om in kaart te brengen wat belangrijk wordt gevonden bij het kiezen van een kinderdagverblijf of peutergroep. Opvallend is dat al deze factoren (heel) belangrijk worden gevonden, bij drie factoren is er iets meer spreiding te zien in ervaren belang:

[2] Ouders konden meerdere antwoordopties selecteren. Dit verklaart het aantal antwoorden dat soms boven de 801 uitkomt.

Naast deze acht factoren geven ouders diverse andere factoren aan die een rol spelen bij de keuze van formele kinderopvang. Veel ouders vinden het contact of communicatie met pedagogisch medewerkers belangrijk (60x). Ook vinden ouders begeleiding bij de ontwikkeling belangrijk (19x). De beschikbare faciliteiten, zoals de inrichting van ruimtes, een groene buitenomgeving en gezonde voeding, worden 50x benoemd. Ouders waarderen ook een huiselijke sfeer (22x). De pedagogische visie van de opvang en hoe de medewerkers met kinderen omgaan speelt ook een rol (37x). Ouders kijken ook naar de groepsgrootte door de maximale bezetting per begeleider en vaste gezichten op de groep (23x) en de aansluiting van de opvang bij de doorstroom naar het basisonderwijs (19x).

"Ik vind het fijn dat de juffen altijd even vertellen hoe het is gegaan die dag."

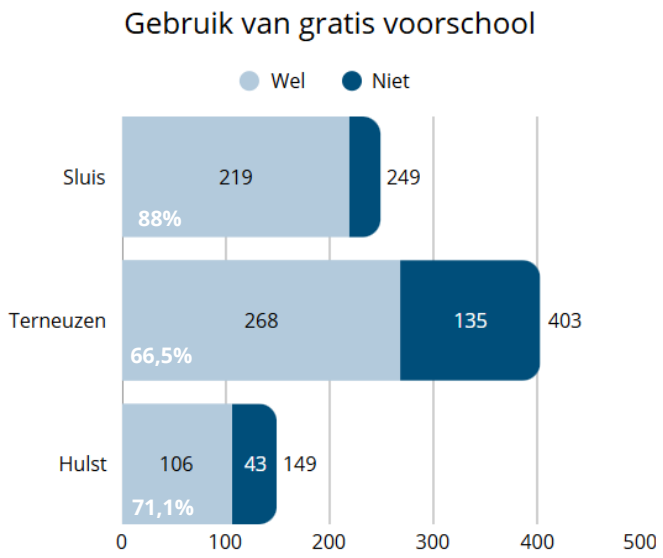
"Dat je een goed gevoel krijgt als je binnenstapt."

"Dat er individueel gekeken wordt naar behoeftes."

3.2 Gratis voorschool

3.2.1 *Gebruik en bekendheid per gemeente*

Veel ouders maken op het moment van het invullen van de vragenlijst gebruik van de gratis voorschool in Zeeuws-Vlaanderen: 593 ouders (74%). De figuur geeft het gebruik per gemeente weer.

Belangrijk bij het gebruikmaken van de gratis voorschool is het verschil in aanbod per gemeente (Hoofdstuk 1.1) en de startleeftijd voor de voorschool. In Sluis wordt het meest gebruikgemaakt van de voorschool (88%). Deze gemeente heeft het meest ruime aanbod van gratis voorschool (12 uur), kinderen kunnen vanaf twee jaar terecht en het gratis aanbod loopt hier vanaf januari 2025. In Terneuzen en Hulst kunnen kinderen vanaf tweeëneenhalf jaar starten op de voorschool en is het gratis aanbod gestart vanaf augustus 2025. Hulst biedt acht uur gratis voorschool aan. Hier maken 71% van de ouders gebruik van. Het aanbod van gratis voorschool in Terneuzen is vier uur, het gebruik in deze gemeente is (67%).

De meeste ouders die gebruikmaken van gratis voorschool voor hun peuter waren op de hoogte van het aanbod via de kinderopvang zelf (73%). Een klein deel is op de hoogte gebracht via de gemeente (9%) en de overige ouders (12%) via mond-tot-mondreclame, de krant, sociale media, of anders (bijvoorbeeld eigen werk).

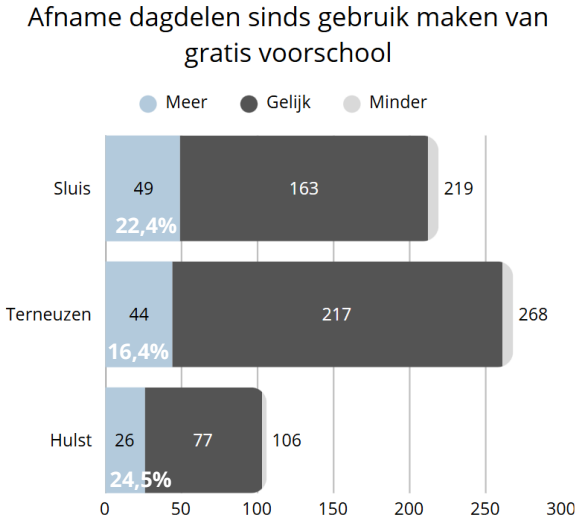
Van de 208 mensen die geen gebruikmaken van de gratis voorschool:

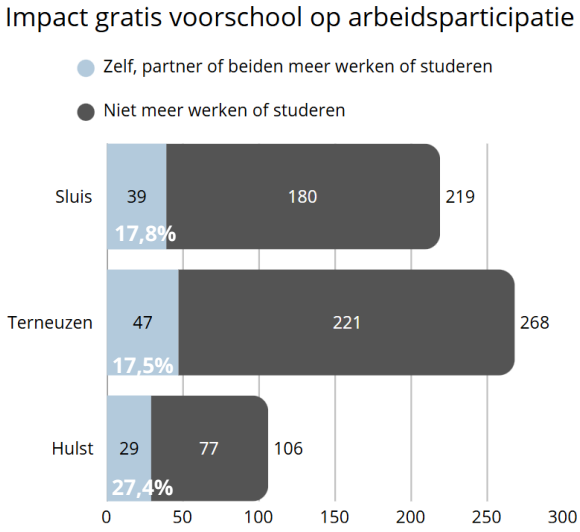
- Wist ongeveer de helft (47%) niet wat een voorschool inhoudt, dat de voorschool gratis is of dat er een aanbod in zijn gemeente is.
- Heeft de andere helft (53%) zelf een andere reden ingevuld:
    - De meeste mensen kunnen nog geen gebruikmaken van de voorschool, vanwege de leeftijdgrens van tweeëneenhalf jaar (45x).
    - Niet alle ouders hebben (de juiste) informatie over de voorschool (28x). Er lijkt bij sommige ouders een misvatting te bestaan dat voorschool betekent dat kinderen in de ochtend voor schooltijd naar de opvang gaan. Ouders geven in dit geval bijvoorbeeld

aan dat ze dit niet nodig hebben, omdat zij hun kind zelf naar school kunnen brengen met hun huidige werktijden. Andere voorbeelden zijn:

> "Invloed op toeslag? Nog onduidelijk".
> "Ik werk in ploegen, en weet niet of hij een vaste dag daar naartoe moet."
> "Komt ons kind hiervoor in aanmerking dan?"

- Sommige ouders geven ook aan geen voorschool nodig te hebben (14x), andere opvang te gebruiken dan de voorschool (9x), gratis in België te gaan of geen toegang te hebben omdat ze woonachtig zijn in België (4x).

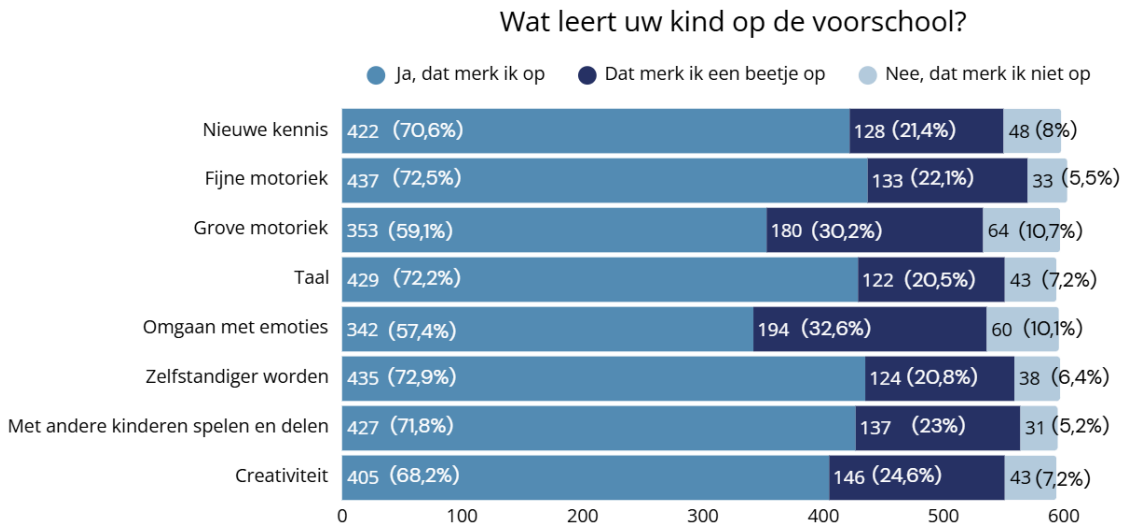

Van de 593 ouders die gebruikmaken van de gratis voorschool voor hun peuter in Zeeuws-Vlaanderen:

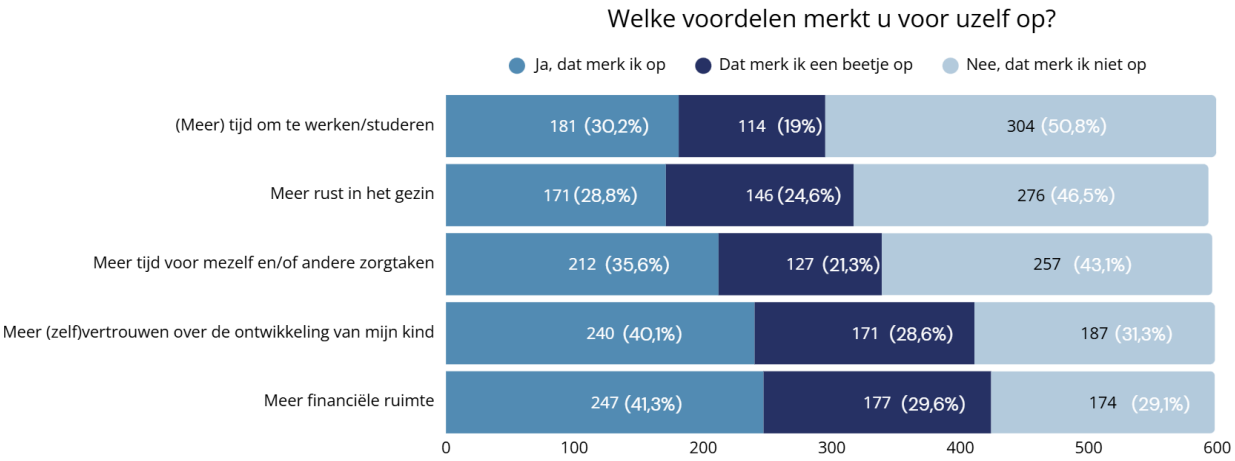
- Neemt gemiddeld 20% sindsdien *meer* uren af, bij 77% is het aantal uren *gelijk* en bij 3% *minder*.
    - In Terneuzen ligt het percentage ouders dat meer uren afneemt opvallend lager (16,4%) dan in Sluis en Hulst.
- Is/zijn bij 20% van de gezinnen één of beide ouder(s) *meer uren gaan werken of studeren*.
    - In Hulst ligt het percentage ouders dat meer is gaan werken of studeren opvallend hoger: 27,4%. In Sluis en Terneuzen is het percentage vergelijkbaar.

3.2.2 Voor- en nadelen van gratis voorschool voor kind en gezin

Vrijwel alle ouders geven aan dat kinderen de voorschool als positief ervaren en er met plezier naartoe gaan. De voorschool zorgt voor brede ontwikkelingsmogelijkheden voor peuters op verschillende domeinen.

Ouders zien groei in de ontwikkeling van hun peuter op deze acht verschillende domeinen.[3] Daarnaast ervaren ouders dat gratis voorschool voor structuur in de week zorgt en een goede doorstroom naar de basisschool kan bieden (33x). Ouders merken op dat kinderen bij de voorschool allerlei nieuwe dingen leren onder begeleiding van pedagogische professionals (25x). Door het gratis maken van de voorschool worden deze ontwikkelkansen voor kinderen toegankelijk voor ieder gezin (4x).

Naast deze vijf stellingen[3] benadrukken ouders als voordelen: door de verlaging van financiële lasten doordat er minder kosten zijn, wordt er geld bespaard, wordt geld uitgegeven aan andere belangrijke zaken en word ervaren dat werken weer beloond wordt (43x). Gratis voorschool zorgt ook voor een flexibelere indeling van de week: er is meer tijd over (9x), of meer werkvrijheid (10x).

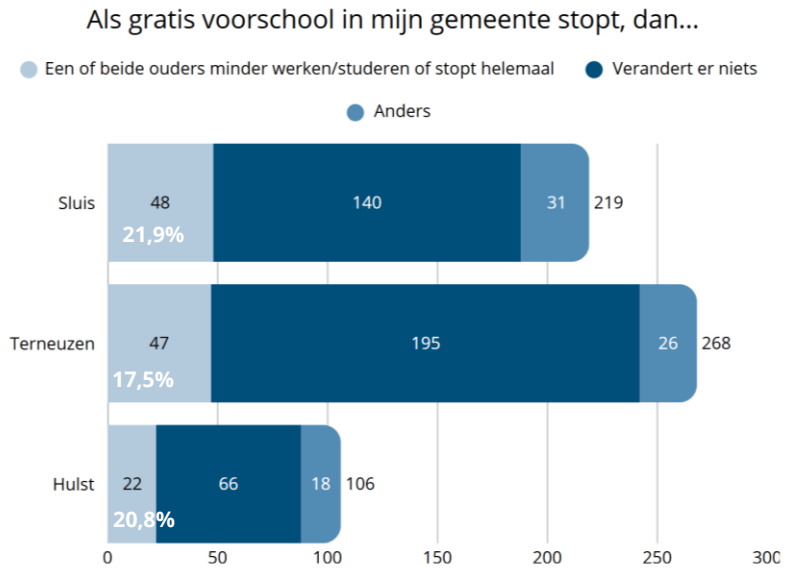
[3] Ouders konden meerdere antwoordopties selecteren. Dit verklaart het aantal antwoorden dat soms boven de 801 uitkomt.

"Meer vrijheid ook met diensten met collega's."

"Is voordeliger en maakt het financieel aantrekkelijk. Je werkt dan niet voor de opvang."

Over het algemeen worden er weinig nadelen van de gratis voorschool gerapporteerd. Wel zien ouders nadelige gevolgen van een mogelijk grotere druk op de organisatie vanwege het hoge animo (27x). Dit zou kunnen leiden tot wachtlijsten, te weinig personeel, grotere groepen met minder individuele aandacht, minder vertrouwde vaste gezichten op de groep, of verhoging van werkdruk van het personeel. Ook geven enkele ouders aan dat een aanbod van gratis voorschool van vier uur te weinig is om deze tijd te benutten om te werken (7x).

3.2.3 Wat als de gratis voorschool zou stoppen?

We zien dat gratis voorschool onder andere een effect heeft gehad op de arbeidsparticipatie van ouders (paragraaf 3.2.1.). Dit zien we ook terug als we vragen naar de gevolgen van het stoppen van gratis voorschool. Als gratis voorschool zou stoppen, geeft ruim 20% aan dat zij zelf, de partner of beiden minder of helemaal zal stoppen met werken of studeren. Er zijn verschillen tussen de drie gemeentes. In Sluis en Hulst ligt dit percentage rond de 20%. In Terneuzen ligt het percentage lager: 17,5%. Naast deze informatie over arbeidsparticipatie, geven ouders aan dat:

- Voorschool voor hun peuter dan onbetaalbaar wordt, ze minder uren opvang gaan afnemen en/of een andere opvangvorm gezocht moet worden, eventueel in België (26x).
- De afname in dagdelen dan hetzelfde blijft door bijvoorbeeld een VVE-indicatie, maar de financiële druk vooral groter wordt (30x).
- Ouders minder of op andere tijden moeten gaan werken (7x).

- Als gratis voorschool zou stoppen eind dit jaar, dit voor hen persoonlijk geen grote invloed heeft, omdat kinderen de overstap naar de basisschool maken (6x).

> "Dat ik evenveel moet werken, maar minder opvang heb en dus meer stress."
>
> "Heb ik minder tijd voor mijn gezin, kan ik minder werken en studeren en is er meer stress in het gezin."
>
> "De subsidie heeft voor mij een wereld van verschil gemaakt […]."

3.3 Conclusies

Door een omvangrijke respons bieden de beschreven resultaten inzicht in de factoren die een rol spelen bij de keuzes van ouders rondom formele kinderopvang en de gratis voorschool, evenals de ervaren effecten op kind- en gezinsniveau in de grensregio Zeeuws-Vlaanderen.
Uit de resultaten blijkt dat een deel van de ouders naast formele opvang ook gebruikmaakt van informele kinderopvang. Bij de keuze voor formele opvang lijken de belangen van het kind net iets zwaarder te wegen dan factoren als bereikbaarheid of de kosten van de opvang.

De beschikbaarheid van gratis voorschool heeft invloed op het gebruik van de opvang. Ouders maken aantoonbaar veel gebruik van de gratis voorschool en de gratis voorschool wordt hoog gewaardeerd in alle drie de gemeentes. In de gemeente Sluis wordt het allermeest gebruikgemaakt van gratis voorschool door 88% van de ouders, waarmee zij haar doel van 75% deelname ruimschoots behaalt. In sommige gevallen leidt deelname ook tot een uitbreiding van het totaal aantal afgenomen dagdelen, maar in de meeste gevallen is er vooral sprake van een verschuiving binnen het bestaande gebruik. Ouders zien dat hun kind zich ontwikkelt en ervaren ook voor het gezin positieve effecten.

3.3.1 Aandachtspunten voor het vervolg van gratis voorschool

Hoewel de gratis voorschool op meerdere aspecten succesvol blijkt, lijkt het potentieel nog niet volledig benut te worden. Een deel van de ouders is niet op de hoogte van de gratis voorschool of weet onvoldoende wat die inhoudt. Hier zou actie op ondernomen kunnen worden, zoals gerichte communicatie en voorlichting om het potentieel van de gratis voorschool nog beter te benutten. Een belangrijke beperking van dit onderzoek is dat ouders die geen gebruikmaken van formele kinderopvang niet zijn bereikt. Juist deze groep ouders is relevant vanuit het perspectief van een eerlijke en gelijke start voor alle peuters.

Er zijn verschillen tussen gemeentes (Hoofdstuk 3.2.1). Het verschil zit niet zozeer in de waardering en potentie van de gratis voorschool, maar zit met name in het gebruikmaken ervan door verschil in de omvang van het aanbod en in de startleeftijd. In de gemeente Terneuzen, waar het aanbod het minst omvangrijk is, wordt ook het minst gebruikgemaakt van de gratis voorschool. In de gemeente Hulst nemen in vergelijking met Terneuzen en Sluis veel ouders ook meer dagdelen af sinds de gratis voorschool, wat ook terug te zien is in de positieve impact op de arbeidsparticipatie in de gemeente Hulst. Verder onderzoek naar het specifieke voorschoolse aanbod per gemeente is wenselijk.

We zien enkele signalen dat het succes van de gratis voorschool ook mogelijke uitdagingen met zich meebrengt. De groepen worden doorgaans groter wat weer zorgt voor een hogere werkdruk bij de pedagogisch medewerkers. Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen heeft op eigen initiatief ook een vragenlijst verspreid onder de pedagogisch medewerkers (29 respondenten), waaruit blijkt dat zij naast de

positieve ervaringen met gratis voorschool, ook verbeterpunten zien. Een factsheet is toegevoegd in Bijlage C of hier te vinden.

Naast ouders benoemen ook pedagogisch medewerkers dat door grotere groepen de ondersteuning van doelgroepkinderen meer organisatie en gerichte personele inzet vraagt. Zonder voldoende personele inzet komt de kwaliteit van VVE onder druk te staan. Structurele professionalisering en scholing voor het inhoudelijke aanbod worden als belangrijk en waardevol gezien door pedagogisch medewerkers.

We concluderen dat gratis voorschool invloed heeft op de arbeidsparticipatie van ouders in Zeeuws-Vlaanderen. Enerzijds doordat men meer is gaan werken, anderzijds ook omdat men aangeeft te stoppen of minder te gaan werken als gratis voorschool stopt. Als gratis voorschool stopt, dan zal dit naast het effect op arbeidsparticipatie invloed hebben op ouders door een toename van hun financiële druk, minder werkvrijheid en in sommige gevallen leidt dit tot het zoeken naar andere vormen van opvang, waaronder gratis opvang in België.

3.3.2 Aanbevelingen en vervolgonderzoek

De resultaten van de vragenlijsten geven een goede eerste indruk van de ervaringen en overwegingen van ouders ten aanzien van formele kinderopvang en in het bijzonder het gebruik en de waardering van het gratis voorschoolse aanbod in de drie Zeeuws-Vlaamse gemeentes. Om het aanbod van gratis voorschool verder te optimaliseren en de toegankelijkheid te vergroten, is het zinvol om een verdiepingsslag te maken waarbij de randvoorwaarden en effecten van de gratis voorschool vanuit systeemperspectief worden benaderd. Daarbij is het van belang om ook verder te verkennen welke onderliggende mechanismen de verschillen in uitkomsten tussen gemeentes kunnen verklaren.

- Voer verdiepende gesprekken met ouders en pedagogisch medewerkers van verschillende gemeentes om nog beter in kaart te brengen 1) hoeveel uur gratis voorschool en 2) vanaf welke leeftijd het meest effectief is voor a) kindontwikkeling en b) arbeidsparticipatie.

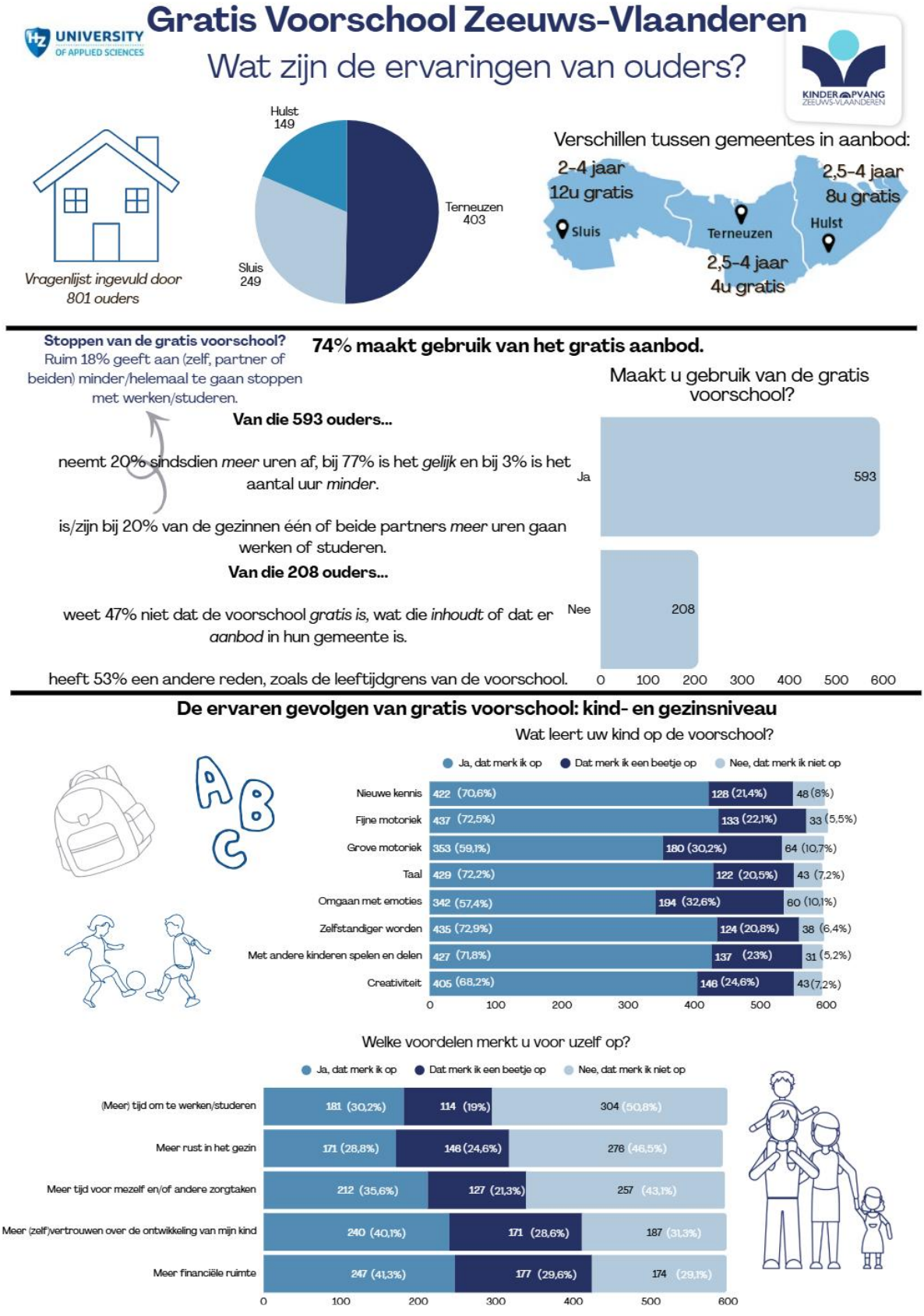
Een belangrijke limitatie van het onderzoek is dat de vragenlijst is uitgezet onder het bestaande klantenbestand van kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen. Ouders die op dit moment geen gebruik maken van gratis voorschool en ook geen formele opvang afnemen bij kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, zijn hierdoor buiten beeld gebleven. Bovendien constateren we dat binnen het huidige klantenbestand ook een aanzienlijke groep ouders is die niet goed lijken te weten wat de gratis voorschool inhoudt.

- Zet in op gerichte communicatie en voorlichting om het potentieel van gratis voorschool nog beter te benutten binnen én buiten het huidige klantenbestand. Samenwerking binnen de gemeentes en met andere organisaties die gezinnen goed kennen, zoals consultatiebureaus, basisscholen en maatschappelijk werk is hierbij aan te raden.

De gratis voorschool wordt door ouders hoog gewaardeerd en zij noemen ook voordelen voor de werk-privébalans. Zowel ouders als pedagogisch medewerkers zien echter ook uitdagingen die het succes van de gratis voorschool met zich meebrengt. Met het oog op voortzetting van het gratis aanbod, maar zeker ook om voorbereid te zijn op de effecten van de aangekondigde kabinetsplannen met betrekking tot de bekostiging van de kinderopvang, is het zinvol om verder te verkennen hoe de kwaliteit van de opvang verder versterkt en geborgd kan worden.

- Bewaak de kwaliteit van het voorschoolse aanbod door gezamenlijk in kaart te brengen waar knelpunten en kansen liggen. Bied pedagogisch medewerkers de gelegenheid hier samen over na te denken en van en met elkaar te leren en professionaliseren.

Bijlage A: Factsheet tussenrapportage

Bijlage B: Volledige vragenlijst Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen

1 In welke gemeente woont u? *Single-response*

- ○ Hulst
- ○ Sluis
- ○ Terneuzen

2 Met welke mensen woont/wonen uw kind(eren) in huis? *Single-response*
Mijn kind(eren) wonen de meeste dagen van de week

- ○ bij de ouders samen.
- ○ zowel bij de ene als bij de andere ouder (co-ouders).
- ○ bij de moeder en haar partner.
- ○ bij de vader en zijn partner.
- ○ alleen bij de moeder.
- ○ alleen bij de vader.
- ○ bij anderen (bijvoorbeeld pleegouders, andere familie).
- ○ anders, namelijk

3 Waar bent u geboren? *Single-response*
Ik ben geboren in

- ○ Nederland.
- ○ een ander land, namelijk

4 Wat is uw hoogst afgeronde opleiding? *Single-response*

- ○ basisschool
- ○ vmbo/mavo/lbo
- ○ havo/vwo/mbo
- ○ hbo
- ○ universiteit
- ○ anders, namelijk

- ○ geen antwoord

5 Hoeveel kinderen heeft u? *Single-response*

- ○ 1
- ○ 2
- ○ 3
- ○ 4
- ○ Meer dan 4.

6 Hoeveel van uw kinderen zijn tussen de twee en vier jaar oud? *Single-response*

- ○ 1
- ○ 2
- ○ 3

7 Wat zijn de leeftijden van de kinderen die tussen de twee en vier jaar oud zijn? *Tabel plus*

	jaren:	maanden:
kind 1:		
kind 2:		
kind 3:		

8 Let op: de volgende vragen gaan over opvang voor uw kinderen die tussen de twee en vier jaar oud zijn. *Tussenpagina*

Heeft u meer dan één kind in die leeftijdsgroep, vul de vragen dan in voor het jongste kind.

Voorbeeld: u heeft een kind van twee jaar en een kind van drie jaar. U vult de vragenlijst dan in over het kind van twee jaar.

9 Welke vormen van opvang gebruikt u voor uw kind? *Tabel plus*

	een kinderdag-verblijf.	een peutergroep.	een gastouderbureau.	andere betaalde opvang.	andere gratis opvang (bijvoorbeeld door familie/vrienden).
Ik maak gebruik van	☐	☐	☐	☐	☐

10 Hoeveel dagdelen per week maakt u gebruik van deze opvang? Een dagdeel is een ochtend, middag of avond. *Tabel plus*

	een kinderdagverblijf.	een peutergroep.	een gastouderbureau.	andere betaalde opvang.	andere gratis opvang (bijvoorbeeld door familie of vrienden).
Aantal dagdelen per week					

11 Wat vindt u belangrijk bij het kiezen van opvang op een kinderdagverblijf of peutergroep? *Tabel plus*

	Heel belangrijk	Belangrijk	Neutraal	Niet belangrijk	Helemaal niet belangrijk
Mijn kind voelt zich er veilig en prettig.	☐	☐	☐	☐	☐

Mijn kind leert en ontwikkelt zich daar.	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn kind leert daar met andere kinderen omgaan.	☐	☐	☐	☐	☐
De organisatie die de opvang biedt, is betrouwbaar.	☐	☐	☐	☐	☐
De opvang past bij mijn cultuur, geloof of waarden.	☐	☐	☐	☐	☐
De pedagogisch medewerkers zijn goed opgeleid.	☐	☐	☐	☐	☐
De opvang is betaalbaar.	☐	☐	☐	☐	☐
De opvang is dichtbij huis of werk.	☐	☐	☐	☐	☐

12 Zijn er nog andere punten die u belangrijk vindt bij het kiezen van een kinderdagverblijf of peutergroep? Die kunt u hier invullen. *Open (groot)*

13 Maakt u voor uw kind tussen de twee en vier jaar oud gebruik van kinderopvangtoeslag? *Single-response*

- ○ Ja. **[>> Vraag 15]**
- ○ Nee.

14 Wat is de reden dat u geen gebruik maakt van de kinderopvangtoeslag? *Open (groot)*

15 **Hoe groot is uw vertrouwen in het toeslagen-systeem voor kinderopvang?** *Single-response*

Ik

- ○ heb hier veel vertrouwen in.
- ○ heb hier enig vertrouwen in.
- ○ sta hier neutraal tegenover.
- ○ heb hier weinig vertrouwen in.
- ○ heb hier geen vertrouwen in.
- ○ heb hier geen mening over.

16 **In uw gemeente is er een aanbod voor gratis voorschool voor kinderen vanaf twee of twee-eneenhalf jaar. Maakt uw kind hier gebruik van?** *Single-response*

- ○ Nee.
- ○ Ja. **[>> Vraag 22]**

17 **U maakt geen gebruik van gratis voorschool voor uw kind. Wat zijn daarvoor de redenen? (U kunt meerdere antwoorden kiezen.)** *Single-response*

Ik maak hier geen gebruik van, omdat

- ○ ik niet weet wat een voorschool inhoudt.
- ○ ik niet wist dat de voorschool gratis was.
- ○ ik niet wist dat er gratis voorschool bestond.
- ○ anders, namelijk

18 **Welke voordelen van gratis voorschool ziet u voor uw kind?** *Open (groot)*

19 **Welke nadelen van gratis voorschool ziet u voor uw kind?** *Open (groot)*

20 Welke voordelen van gratis voorschool ziet u voor uzelf en uw gezin?

Open (groot)

21 Welke nadelen van gratis voorschool ziet u voor uzelf en uw gezin?

Open (groot)

[>> Vraag 31]

22 U bent op de hoogte van het aanbod van gratis voorschool in uw gemeente. Hoe wist u hiervan?

Single-response

Vraag 22 alleen tonen als aan de onderstaande voorwaarden wordt voldaan, indien niet voldaan spring naar: **>> VRAAG 31.**
Vraag 16. **In uw gemeente is er een aanbod voor gratis voorschool voor kinderen vanaf twee of tweeëneenhalf jaar. Maakt uw kind hier gebruik van?** Antwoord **Ja.** Is gegeven

- ○ Via social media.
- ○ Uit de krant.
- ○ Via de gemeente.
- ○ Via mond-tot-mond-reclame.
- ○ Via de kinderopvang.
- ○ Via het consultatiebureau.
- ○ Via een flyer.
- ○ Anders

23 Uw kind maakt gebruik van gratis voorschool. Neemt u sindsdien meer uren af bij kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen?

Single-response

- ○ Ja, ik neem sindsdien in totaal meer uren af.
- ○ Nee, mijn totale afname is gelijk gebleven.
- ○ Nee, mijn totale afname is minder geworden.

24 **Uw kind maakt gebruik van gratis voorschool. Werkt/werken of studeert/studeren u of uw partner sindsdien meer?** *Single-response*

- ○ Ja, ik ben meer uren gaan werken of studeren.
- ○ Ja, mijn partner is meer uren gaan werken of studeren.
- ○ Mijn partner en ik zijn beiden meer uren gaan werken of studeren.
- ○ Nee.

25 **Gratis voorschool zou kunnen stoppen in uw gemeente. Wat betekent dat voor u?** *Single-response*
Als gratis voorschool in mijn gemeente stopt, dan

- ○ stop ik met werken/studeren.
- ○ stopt mijn partner met werken/studeren.
- ○ ga ik minder werken/studeren.
- ○ gaat mijn partner minder werken/studeren.
- ○ verandert er niets.
- ○ anders, namelijk
  [ ]

26 **Wat vindt uw kind van de voorschool?** *Single-response*
Mijn kind

- ○ gaat met veel plezier naar de voorschool.
- ○ vindt de voorschool vaak leuk, maar niet altijd.
- ○ vindt de voorschool soms leuk en soms niet.
- ○ vindt het meestal niet zo leuk op de voorschool.
- ○ anders, namelijk
  [ ]

27 **De voorschool kan bijdragen aan de ontwikkeling van uw kind. Wat leert uw kind op de voorschool?** *Tabel plus*
Mijn kind leert

	Ja, dat merk ik op.	Dat merk ik een beetje op.	Nee, dat merk ik niet op.
nieuwe kennis (kleuren, vormen, tellen).	☐	☐	☐

fijne motoriek (tekenen, scheuren, plakken).	☐	☐	☐
grove motoriek en beweegvaardigheden (fietsen, springen, gooien, vangen).	☐	☐	☐
taal (nieuwe woorden, betere zinnen).	☐	☐	☐
omgaan met emoties (blij, lachen, spelen, aangeven wat hij/zij fijn vindt).	☐	☐	☐
creativiteit (fantasie, rollenspel).	☐	☐	☐
met andere kinderen spelen en delen.	☐	☐	☐
zelfstandiger worden (zelf eten, jas of schoenen aantrekken).	☐	☐	☐

28 Ervaart u voor uw kind nog andere voordelen van de gratis voorschool? *Open (groot)*

29 Mogelijk ervaart u zelf ook voordelen van gratis voorschool. Welke voordelen merkt u voor uzelf op? *Tabel plus*

	Ja, dat merk ik op.	Dat merk ik een beetje op.	Nee, dat merk ik niet op.
(Meer) tijd om te werken en/of studeren.	☐	☐	☐
Meer rust in het gezin.	☐	☐	☐
Meer tijd voor mezelf en/of andere zorgtaken.	☐	☐	☐
Meer (zelf)vertrouwen over de ontwikkeling van mijn kind.	☐	☐	☐
Meer financiële ruimte.	☐	☐	☐

30	Ervaart u voor uzelf of uw gezin nog andere voordelen van gratis voorschool?	*Open (groot)*

31	Bedankt voor het invullen! Als we de resultaten van deze vragenlijst hebben, willen we graag in kleine groepen gesprekken voeren met ouders over de kinderopvang. Zouden we u mogen benaderen voor zo'n gesprek? Vul dan hieronder uw e-mailadres in.	*Open (klein)*

32	Als u gebruik wilt maken van het cadeautje voor uw peuter, dan kunt u op de volgende pagina's uw gegevens achter laten.	*Tussenpagina*

Bijlage C: Factsheet pedagogisch medewerkers

